

למדנות ישיבתית באקלים רומנטי

דברים לזכרו של שמוליק ברנד

צדקות היא מה ששלווה עמו הנפש ושלווה הלב; רשעות היא מה שגורם אי מנוחה לנפש ודפיקות בלב. כאשר אתה תועה על מעשה כלשהו, הנח ידך על החזה ושאל את לבך: הדבר שמטריד את לבך, הימנע מלעשותו¹.

ציטוט זה וכדומה לו - כדרך חיים, לשווא נחפש אותם אצל בעלי המוסר הליטאיים המדכאים את הרצון, ולא אצל 'בעלי המחשבה' המטפסים על מושגים מופשטים, אף לא אצל החסידים העליזים, אשר בכל זאת עבודתם בהתפשטות הגשמיות, ועל אחת כמה וכמה לא בבית המדרש הבריסקאי שלא יתן סמכות לתחושת הלב.

אבל כן נוכל לשמוע את המנגינה הזאת אצל אנשי ירושלים התורניים מהיישוב הישן וזה בולט במיוחד אצל הרבי רבי לייב ותלמידיו שומעי לקחו. באחד המאמרים על רבי לייב ותורתו, נכתב שהוא מאמין בבני אדם. בעיני, זה מפספס את העיקר, בעולמו של רבי לייב יש הרמוניה בין האדם לטבע ולתורה השומרת עליו ומכוונת אותו. הטוב אצל רבי לייב, אינו משהו חיצוני שצריך לייבא, צריך להגיש אותו מבפנים ואסור לקלל אותו.

נאמן עלי התובנה של ישעיהו לוי, שהדת אצל הירושלמער, הוא חלק ממהות חייו. מערכת האמונות שלו, זה משהו שהוא ינק משדי אמו. הוא מפחד מגיהנום, ולא יעז לעבור עבירה; הוא יקפיד על קידוש לבנה, שחלילה לא אסון באותו חודש. בעוד שאצל הליטאי המלאכותי ישנם שתי מערכות, יש לו רצונות ארציים אבל הוא כופה עליהם את התורה כגיגית, הרי שהירושלמער נולד עם התורה וינק את הדת היהודית. כשם שהוא מפחד מנחש עלי דרך, כך הוא יפחד מלאכול בלי ברכה.

בעניין הזה היה ר' שמואל ירושלמער ברמ"ח איבריו. אף שהיה אומר על עצמו, שבגיל שמונה עשרה, עצר, ובדק את האמונה שלו, בכל זאת זה לא היה זה אימוץ מחדש, אלא בדיקה ואשרור המצב הקיים.

אבל ר' שמואל היה בעל כשרון גדול, הזדהה עם השכל, הלך לישון עם עמקות ואהב את ההגדרות הקולעות. כחניך ישיבת פונוביז' ותלמיד חביב של ר' שמואל רוזובסקי, לא אהב ואף זלזל ברגשות המלאכותיות של החזון איש, הוא חיפש לחדור לעומק ולמצות את התחושה בהגדרה קולעת, ורק כך הפכה הסוגיה לברורה ובהירה.

אבל כל בעל חוש ביקורת יודע שגם הגדרות יבשות, מחביאות תחושות עדינות והשקפת עולם של מערכת מושגים רגשיים. וכאן הייחודיות של שמוליק, כי בעוד שמערכת המושגים הישיבתית, ישבה, וכלולה מקוב"ה קשוח שיצר חוקים וגזירות הכתוב, והציר של התורה הוא מעשים, שמות וחלות דינים, הרי שאצל ר' שמואל, מערכת המושגים הייתה מזרחית רומנטית. הוא לא האמין

¹ ואבידה אבן מעבד בשם מוחמד.

בקוד הלבוש של המחשבה הקפואה הליטאית, הכל היה צריך להתחבר למה שנראה לנו שהקב"ה רוצה מאתנו.

בכלל, הקב"ה הוא בן בית אצל הירושלמים. בעוד שהליטאים בכלל, ובעלי תודעה בריסקאית בפרט, מכירים את הקב"ה רק מהתורה וההלכה, ואצל החסידים מהעבודה של דביקות בתפילה, הרי אצל הירושלמים, הוא בן בית. הם מודים לו כפשוטו, הם מפחדים ממנו, מזמרים לפניו ומשבחים ומהללים אותו. כאשר ניחמתי אתמול בית האבל של ר' שמואל, נכנסה לשם שכנתו ואמרה, שאצל שמוליק, כל החיים היה לזמר ולשבח לבורא עולם, וכולם הנהו בראשם.

בפגישתנו האחרונה והקצרה על האוטובוס העירוני, התלוננתי לו על הקושי להיות יהודי של הרמב"ם. אמר לי, נו... כלך לך מדרך זו: היהודי האמיתי, הוא היהודי המשתקף מהסידור. הוא קם בבוקר, אומר מודה אני; הוא מתלבש, אומר מלביש ערומים; רואה את השמש זורחת, אומר יוצר אור; מברך ואוכל, מנשק את המזוזה ויוצא לעבודתו, או ללמוד את תורת ה', מתעמק ומבין מה רוצה הקב"ה, בדרך מקשיב ומפרגן לכמה אנשים, עד שהוא מתעייף, נכנס עם יהודים אחרים לביה"כ וגומר.

לא היינו צריכים להסכים, שלא להסכים. כפי שכתב לי יחיאל שטרנברג, לא היה אצלו מושג של מרות מחשבתית, החרות היה נשימתו וכבוד הזולת הייתה טבועה בדמו.

עצוב לי שהגשמיות הכריעה אותך והלכת ככה...